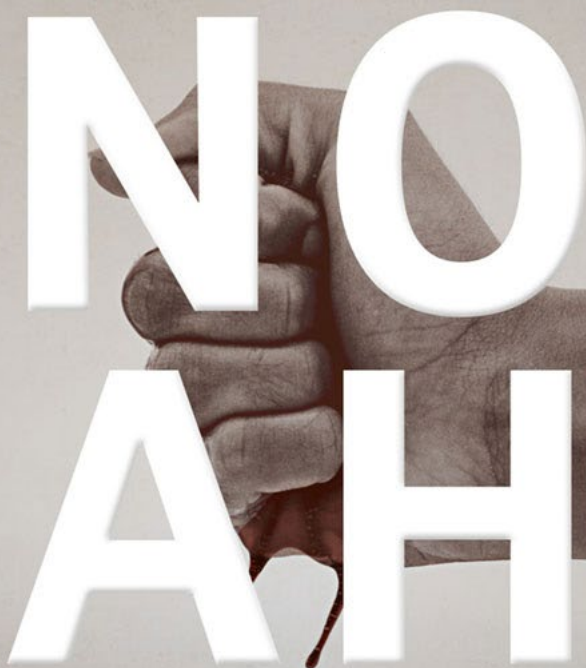

takis würger

**NO
AH**

o jednom přeživším

Vzpomínky židovského hrdiny. Je dobře, že příběh Noaha Kliegera zůstane zachovaný pro další generace. Dojímavá, emotivní, skvělá kniha.

Jüdische Allgemeine

host

Original title: *Noah. Von einem, der überlebte*

by Takis Würger

Afterwords by Sharon Kangisser Cohen and Alice Klieger

© 2021 by Penguin Verlag,

a division of Penguin Random House Verlagsgruppe GmbH,
München, Germany

Cover picture from open sources

Endpapers photo © Jonas Opperskalski/laif

Translation © Kateřina Křišťůfková, 2022

Translation of the afterword by Sharon Kangisser Cohen

© Kateřina Klabanová, 2022

Czech edition © Host – vydavatelství, s. r. o., 2022

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-1240-9 (PDF)

ISBN 978-80-275-1241-6 (ePUB)

ISBN 978-80-275-1242-3 (MobiPocket)

*Isymu, Miklosovi,
Youngovi, Jonovu bratrovi,
Billovi*

*„Vím,
že to je k nesnesení,
ale tak to bylo.“*

NOAH KLIEGER

Na jaře roku 2018 sedí pod kumkvatem na zahradě jednoho výškového domu v Tel Avivu stařec a vypráví svůj příběh. Odehrává se takto:

1

Jednoho šedivého podzimního dne roku 1942 vstoupil do hostince v belgickém městečku Mouscron jistý mladík. Byl na útěku. Doprovázeli ho dva přátelé. Nepotil se, srdce mu nebušilo rychleji než obvykle. V kapse bundy měl falešný průkaz. Pobýval zde často a nikdy ho neodhalili. Posadil se k masivnímu dřevěnému stolu a čekal na pašeráka.

V hostinci bylo plno, muži popíjeli pivo. Zalétli k němu pohledem, uviděli cizince, pohled opět odvrátili.

Mouscron se nacházel na hranici Belgie a Francie, domy zde byly nízké a postavené z neomítnutých cihel. Procházelo tudy mnoho cizinců, něco popili a dlážděnými ulicemi se pak zase vytratili.

Mladík si objednal pivo, přestože ho neměl rád. Od mužů v hostinci se odlišoval pouze věkem, bylo

mu sedmnáct let. Měl tmavě plavé vlasy, rovný nos a zelené oči. Chtěl-li, mluvil francouzsky s valonským přízvukem.

Podle cestovního pasu v kapse se jmenoval Josef Pels. Nebylo to jeho pravé jméno. Jeho jméno znělo Norbert Klieger, říkalo se mu Noah. Do skutečného pasu mu úředníci otiskli červené razítko „Juif“, Žid.

Když v květnu 1940 obsadili Němci Belgie, připojil se Noahův otec k Brigade Blanche, belgické odbojové organizaci. V Antverpách si našel jednoho úředníka, který na radnici ukradl přídělové lístky. Belgičtí Židé hladověli. Noahův otec chtěl pomáhat, k tomu potřeboval syna.

Noah vyrůstal jako dítě sionistů. Jeho rodiče si přáli, aby v Palestině vznikl židovský stát. Byli hrdí na to, že jsou Židé. Tak vychovávali i svého syna a ten smýšlel jako oni.

Noah byl o něco menší než ostatní děti jeho věku. Miloval fotbal a v době, kdy rodina ještě žila ve Štrasburku, si často kopal na náměstí před katedrálou. Bojoval do posledního dechu, šly mu především hlavičky. Byl šlachovitý a mrštný, se starším bratrem prováděl skopičiny, ctil matku, obdivoval

otce, padesát metrů volným stylem uplaval rychleji než všichni spolužáci, za nocí vstával a poslouchal v rádiu přenosy ze zápasů židovského mistra světa v boxu Younga Pereze, byl příznivcem belgického basketbalového družstva Semailles, líbila se mu děvčata a jim se líbil on a jeho oči, jedno mělo mrňavou zorničku, druhé velkou.

Když Noah v pěti letech zahájil školní docházku, zjistili učitelé to, co rodiče už tušili, totiž že jeho mozek funguje specificky.

Jestliže mu učitelka řekla, kolik je jedna plus tři, součet si pak pamatoval, ačkoli ho matematika nezajímala. Jestliže učitelka napsala křídou na tabuli písmena abecedy, podíval se na ně, zapamatoval si jejich tvary a význam a uměl abecedu. Učitelka si s rodiči promluvila a nechala ho předčasně postoupit do druhé třídy, krátce nato do páté místo do čtvrté, později přeskočil devítku. Noah měl nadání. Nikdy nic nezapomínal.

Když chtěl jeho otec na základě obdrženého jmenného seznamu rozdělit ukradené přídělové lístky, věděl, že kdyby někoho chytili se stovkou přídělových lístků a seznamem židovských jmen, hrozila by dotyčnému smrt. Někdo se ten seznam musel naučit nazpaměť. Noahovi bylo třináct let.

Matka mu z bundy odpárala žlutou hvězdu. Noah opustil byt v bruselské čtvrti Saint-Josse-ten-Noode a chodil od jedné nazpaměť naučené adresy k druhé a rozděloval lístky. S falešným průkazem na jméno Josef Pels prošel kontrolami gestapa. Občas navštěvoval židovského Egyptana Moiseho, který vlastnil gramofon, pouštěli si spolu opery, Němci zatím ve městě chodili dům od domu a pořádali hon na Židy. Jednou, když Noah s Egyptanem právě poslouchali *Trubadúra* v podání Enrica Carusa, zastavil venku vůz gestapa. Noah vylezl oknem na střechu, ani se neohlédl a po bruselských střechách utekl.

Občas se scházel s partičkou židovských přátel. Byl z nich nejmladší. Ve skautském kroji se procházeli po lesích v okolí Bruselu. Potkali je němečtí policisté a řekli: „Ach, skauti. Heil Hitler.“

Jestliže si přátelé byli jistí, že je nikdo neslyší, zpívali v jazyce, jemuž sotva rozuměli, *ha-Tikvu*, starou píseň o svobodě. Její překlad začíná následovně:

Dokud hluboko v srdci duše Židů prahnou a kupředu na východ k Sionu oko hledí, naše naděje není ztracena, pradávna naděje, že se navrátíme do země otců, do města, kde David rozbil svůj tábor.

Židovští skauti a Noah se rozhodli, že budou rodičům pomáhat v odboji. Chtěli pašovat židovské

děti do Švýcarska. Jejich velitelem se stal Mauricette, malý Maurice. Noahův otec a jeho přátelé jim obstarali falešné doklady a našli francouzské pašeráky. Mauricette zašel za Noahem a řekl mu: „Potřebujeme ještě někoho, kdo mluví všemi dialekty, vypadá árijsky a je dostatečně drzý na to, aby dokázal děti dopravit až na hranice.“

Noah jezdil každé pondělí a čtvrtek vlakem z Bruselu do Mouscronu a tam se posadil do hostince, kde děti předával pašerákům. Během jízdy vlakem postával u okna a nastavoval hlavu větru, protože z kodrcání vlaku se mu jinak zvedal žaludek.

Po roce už Mauricette a Noah nenašli žádné další židovské děti, které by mohli propašovat ven. Rozhodli se sami odejít. Mauricette a jeho dívka uprchli v pondělí. Rozloučili se těmito slovy: „Uvidíme se ve Švýcarsku.“

Ve čtvrtek se Noah s falešným pasem usadil v hostinci v Mouscronu k masivnímu dřevěnému stolu a objednal si pivo.

Otevřely se dveře.

Vstoupili tři muži. Měli na sobě černé kabáty německé státní tajné policie. Jeden z nich pronesl francouzsky s německým přízvukem:

„Doklady.“

Noah se napil piva. Říkal si, že jemu se nemůže nic stát. Vždycky vyvážl. Neznal strach. Věděl, že to lidé jenom tak říkají a nemyslí to doopravdy, ale sám to neříkal nikdy, nikdy o tom nemluvil, zkrátka a dobře strach neznal. To bylo jeho druhé nadání.

S Belgičanem u sousedního stolu prohodil dvě věty o fotbalu a se dvěma přáteli probíral jakousi bezvýznamnost. Němcům podal doklady. Policista se podíval do pasu Josefa Pelse a přikývl. Němci zamířili zpátky k východu.

Jeden z těch mužů ve chvíli, kdy už měl ruku na klíče, pronesl: „Musejí tu přece být. Vždyť nám to povídali.“

Noah se narodil ve Štrasburku, v Alsasku, německy rozuměl. Uslyšel onu větu a pochopil, že je někdo zradil.

Policista se rozhlížel po hostinci, díval se z jednoho Belgičana na druhého. Utkvěl pohledem na Noahovi. Došel k němu a zůstal před ním stát. „Pojď se mnou na záchod,“ vyzval ho německy.

„Na záchod?“

„Chci se podívat, jestli nejsi Žid.“

K muži si stoupli i zbylí dva. Útlý Noah, vysoký sotva metr šedesát, pozoroval své pivo. Nadechl se a vydechl, zahleděl se policistovi do tváře a vstal.

„To nebude nutné,“ odpověděl německy. „Jsem Žid. A ty jsi německá špína.“

Policisty to tak překvapilo, že se ani nepohnuli.

„Posloucháš blázna. Válku nevyhrajete, vy...“ pokračoval, vzápětí dostal pěstí. Ucítil na jazyku krev. Policisté ho i s oběma přáteli vtáhli do auta. Odvezli je do Bruselu a všechny tři zavřeli do cely ve sklepě hlavního stanu gestapa. Vstup do budovy byl obložen černým mramorem.

Dole panovala zima a tma. Občas slyšel Noah křik. Do kamenných zdí vyryli vězni vzkazy: „Hlavu vzhůru! Zůstaň věrný svému svědomí“, „Raději zemřít vzpřímený než žít na kolenou“, „Mé milované ženě“ a „Poslední vzpomínka tobě a mým třem dětem“. V kameni stálo také: „Nevzdávej se“ a „Neuspějí“.

Policisté se Noaha zeptali, co v Mouscronu dělal. Když ho bili, mlčel. Myslel na rodiče a doufal, že si nedělají starosti. Myslel na otce Abrahama-Bernarda Kliegera, zapáleného sionistu, novináře a spisovatele, autora novely *Musí člověk vědět, kdy zemře?*. Noah od něj záhy dostal Balzacovy, Dostojevského a Hemingwayovy romány. Společně pili coca-colu na balkoně Café Métropole na bruselském Place de Brouckère a v roce 1938 na stadionu La Meinau bok po boku

sledovali osmifinále fotbalového mistrovství světa. Otec ho bral s sebou na cesty do Paříže a Marseille a do Itálie a Švédska. Žil tak, jak chtěl jednou žít i Noah, byl to věřící Žid, hrdý muž, svobodný člověk, intelektuál a bojovník, citoval Keatse a každého hulváta na ulici dokázal složit levým hákem.

Jednou děti ve škole nazvaly Noaha „židovskou svíní“. Když se vrátil domů v zakrvácené košili, otec se ho jen zeptal: „Jak vypadá ten druhý?“

Ve sklepe gestapa myslel Noah na matku, Esther-Theklu Kliegerovou, nejhorší kuchařku, jakou znal. Na ženu, která neměla chuť být v domácnosti, háčkovat dečky a rozebírat s ostatními matkami, jestli do gefilte fiš patří cukr, nebo pepř.

Matka už odmala brávala Noaha do městských divadel a kabaretů. Kráčela s ním ruku v ruce. Společně poslouchali houslistu Efima Schachmeistera. Noahova matka byla potomkem slavného rabína Jonathana Eibenschütze z rabínské dynastie, chodila zpříma a vlídně se usmívala. Byla drobná, *petite*, jak říkají Francouzi. Noah si již coby dítě povšiml, že jakmile jeho matka vstoupí do místnosti, muži zmlknou. Zelené oči zdědil po ní.

Ve sklepe gestapa si kladl otázku, jaký život má před sebou. Uvažoval o tom, jak a kdy se bude moct

dál věnovat školnímu plátku *Die Schulstimme*, který založil. Časopis vycházel v nákladu deseti exemplářů, tiskl se ručně a obsahoval zprávy o učitelích a každý týden jednu kapitolu románu na pokračování, příběhu o Divokém západě, jehož autorem byl Noah osobně. Existuje tam, kam se dostane, nějaká škola? Možná tam dokonce budou mít malou ruční tiskárnu?

Ve sklepě neposkytl Noah Němcům žádné odpovědi. V duchu si kladl otázky.

Proč mě nenávidíte?

Po několika dnech se dostal do sběrného tábora v Mechelenu. Tam musel pomáhat cvičiteli psů. V ochranném obleku měl utíkat před německým ovčákem jménem Greif a nechat do sebe kousat. Greif patřil veliteli tábora. Poté co cvičitel onemocněl, převzal Noah jeho úlohu. Učil vlčáka skákat přes nízké překážky. Greif byl nejkrásnější pes, jakého kdy viděl. Občas ho hladil po hlavě.

Velitel tábora byl s Noahovou prací spokojen, škrtl ho ze seznamu do dvou transportů.

V Noahově noclehárně spal jiný mladík, Isy, což byla zkrácenina jména Izhak, pohledný chlapík, poněkud starší než Noah a dost chytrý, s ním se Noah mohl bavit o fotbalu. Po několika týdnech si vedoucí

tábora Noaha zavolal a řekl mu: „Je mi líto, tentokrát tě ze seznamu vyškrtnout nemůžu. Dostal jsem rozkaz tábor vyklidit.“

Lidé si namazali na cestu chleby a nastoupili do vlaků. Zavazadla prý pošlou za nimi, tvrdili Němci.

Josef Mengele se do Horního Slezska dostal poté, co jeho předchůdce onemocněl spálou a nemohl svou funkci dál vykonávat. To se Noah dočetl později.

Mengelemu bylo při vstupu do služeb tábora třicet dva let. Tmavě zelená polní bunda mu těsně obepínala hrudník, občas nosil bílé rukavice.

Mengele pocházel z Günzburgu, městečka v nížině Donaumoos. V dětství mu tam říkali Beppo.

Když byly Beppovi tři roky, běžel přes dvůr otcovy továrny a vedle vstupu do kanceláří uviděl sud s dešťovou vodou. Podíval se do něj, na dně spatřil oblázky, naklonil se ještě víc přes okraj a po hlavě zahučel dovnitř. Jeden kancelářský zaměstnanec zahlédl jeho nohy a z vody ho vytáhl, ale v tu dobu už měl Beppo modrý obličej. Nikdo nevěděl, jak

dlouho v tom sudu vězel. Beppo lapal po dechu, nasával do plic vzduch.

Vyrostl v muže, který se zajímal o umění a blondýnky, hrál na housle a napsal divadelní hru, přičemž výtěžek z uvedení věnoval dětskému domovu.

Kdysi řekl svému spolužákovi: „Jednoho dne si přečteš moje jméno v encyklopedii.“

Noah stál v dřevěném vagonu vedle Isyho a jeho otce a snažil se vstoje spát, avšak nedokázal to. Panovala tu příliš velká zima a příliš velký hluk a Noah byl příliš rozrušený. Na stěně si na štítku přečetl: „8 koní“. Ve vagonu stálo snad osmdesát lidí.

Vlak táhla parní lokomotiva. Vagon byl uzamčený řetězem. Pro vykonávání potřeby měli lidé kbelík. Snědli namazané chleby. Aby utišili žízeň, ocucávali rampouchy, které okénkem odlamovali ze střechy vagonu.

Během transportu do tábora se Noahovi poprvé při jízdě vlakem nezvedal z drncání žaludek.

Lidé nevěděli, kam je Němci vezou. Povětšinou mlčeli. Jen občas někdo řekl:

„Jedeme na východ.“

„Co je na východě?“

„Jistě se dostaneme do pracovního tábora.“

„Za pár měsíců válka skončí.“

„Nemusíme si dělat starosti, potřebují nás teď ve válce jako pracovní sílu.“

„Přesto jsme v pěkné bryndě.“

„Možná budeme muset pracovat v dolech,“ pro-
nesl Isyho otec.

Kdosi nadhodil: „Koukněte se ven, nepoznáváte někdo něco?“

Noah a Isy na střídačku vyhlíželi okénkem, jímž byla vidět zasněžená pole a německé vesnice. Nerozpoznali však nic.

Noah myslel na rodiče. Kde jsou? Žijí? Dopadlo je gestapo? Dělají si o něj starosti? Hledají ho? Uprchli do Švýcarska? Možná do Anglie, kde bratr už několik let studuje na internátní škole, nebo nějak dokonce do Palestiny, země předků?

Noah se snažil neplakat. Tři dny téměř nezamhouřil oka.

Vlak přibrzdil. Blížilo se svítání. Mráz pronikající okénkem vagonu byl ledovější než cokoli, co Noah dosud poznal. Vyhlédl ven a uviděl ostnatý drát a vyzáblé lidi v pruhovaném oblečení.

„Zůstaneme spolu, ano?“ strachoval se Isy.